

Prísaha *de calumnia* v stredovekých a novovekých kánonistických procesných príručkách

Vojtech Vladár

Príspevok je výstupom z vedeckého projektu APVV-17-0022 s názvom „Rímsko-kánonické vplyvy na slovenské verejné právo“.

K historicky najdôležitejším procesnoprávnym inštitútom kánonického, ale vo viacerých ohľadoch i sekulárneho práva, možno zaradiť prisahy (*iusiuranda, iuramenta*). Tie Katolícka cirkev poväčšine prebrala z rímskeho (šťasti tiež germánskeho) práva, pokresťančila ich a uplatňovala na vtedajších cirkevných súdoch predovšetkým v rozmere riadnych či podporných dôkazných prostriedkov. Takmer všetky sa po rýchlom a všeobecnom akceptovaní premis rímsko-kánonického procesu (ako pevnej súčasť *ius commune*) dočkali uznania i zo strany sekulárnych autorít a po celé stáročia sa aplikovali aj na súdoch či iných verejných fórach svetských. V rámci neho pritom z dôvodu nedostatočného počtu i absentujúcej kvality procesných smerníc zahrnutých v justiniánskej rímskoprávnej kodifikácii od začiatku dominovali kánonickoprávne prvky, ktoré konštituovali vtedajší cirkevní zákonodarcovia a vedecky i aplikačne rozvinuli kánonisti.

Cieľom viacerých druhov prisah bolo zabezpečenie riadneho procesu kvôli eliminovaniu akékoľvek zlomyselného, a teda i hriešneho konania, a to či už zo strany procesných strán alebo úradných osôb. Za najdôležitejšiu možno v tomto ohľade označiť prisahu *de calumnia*, ktorú kánonisti prebrali z rímskeho práva a nastavili jej fungovanie tak, že sa na cirkevných, ako aj svetských súdoch uplatňovala ešte aj v dobe modernej. Už starovekí rímski právnici totiž jej zavedením sledovali predovšetkým dokázanie dobromyseľnosti procesných strán vo vzťahu k prejednávanej kauze, volajúc za týmto účelom božstvo za svojho svedka.

Predmetný transcendentálny aspekt mal na jednej strane deklarovať spravodlivosť a dôvodnosť úradného šetrenia prípadu a zároveň apelovať na svedomie prisahajúcich obavamí z trestov v metafyzickej rovine.

Hlavným cieľom štúdie je poukázať na vymedzenie prísahy *de calumnia* v autentických stredovekých a novovekých kánonistických manuáloch vrátane tvorivých spôsobov jej aplikovania na vtedajších súdoch.

1. Rímskoprávne základy

Inštitút prísahy *de calumnia* sa prvý raz objavuje v rímskom práve v súvislosti so snahami nositeľov verejnej moci predchádzať vedomým nepodloženým vzneseniam obžaloby, teda krivým obvineniam. Takéto konanie sa totiž definovalo pojmom *calumnia*, ktorý sa etymologicky odvodzoval z latinského slovesa *calvor*. Analýzou väčšiny pôvodných autentických prameňov možno dospieť k záveru o chápaní tohto slova predovšetkým v zmysle „vykrúcať sa“ alebo „ohovárať“ či „osočovať“.¹ *Calumnia* bola v rímskom práve kvalifikovaná ako trestný čin, ktorého skutková podstata sa napĺňala klamlivou obžalobou inej osoby zo spáchania trestného činu, s cieľom dosiahnuť jej odsúdeniu a potrestanie.² Celkom prirodzene, spáchať ho bolo možné len úmyselne, pričom nestačilo, ak žalobca konal v mylnom presvedčení alebo počas samotného procesu nedokázal uniesť dôkazné bremeno.³ Ako dokazujú rímskoprávne pramene, žalobcov úmysel posudzoval sudca skúmajúci jeho pohnútky, ktoré ho viedli k podaniu žaloby. Poľahčujúcou okolnosťou mohla byť potom napríklad *iuvenilis facilitas* (mladická ľahkomyselnosť) alebo *fervor aetatis* (zápal veku).⁴

Okrem trestného procesu, v ktorom sa s takýmto konaním prirodzene spájali i trestné sankcie, sa základné princípy jeho fungovania neskôr transformovali

¹ Porov. Gai D. 50,16,233pr a Isid., Etym. 5,26,8. I súčasné slovníky predmetný výraz prekladajú v zmysle „nespravodlivá žaloba“, „nespravodlivé obvinenie“, „utľachačstvo na cti“, „hanobenie“, „ohováračie“, „ošetné vykladanie zákona“, „súdne intrigy“, metonomicky tiež ako „pokuta“ či „trest za dokázanie krivej žaloby“. Porov. ŠPAŇÁR, Július, HRABOVSKÝ, Jozef, *Latinsko/slovenský, slovensko/latinský slovník*, Bratislava, 2012, s. 81 a PRAŽÁK, Josef M., NOVOTNÝ, František, SEDLÁČEK, Josef, *Latinsko-český slovník k potřebě gymnasií a reálných gymnasií*, Praha, 1935, s. 170.

² Porov. MOMMSEN, Theodor, *Römisches Strafrecht*, Leipzig, 1899, s. 491.

³ Porov. GREGOR, Martin, *Tzv. procesné trestné činy v rímskom práve*, in: Časopis pro právní vědu a praxi, vol. 28/2020/2, Brno, s. 192.

⁴ Porov. Marc. D. 48,16,1,3; Cod. Iust. 9,46,3 a Ulp. D. 48,5,16,6.

aj do súkromnoprávnej oblasti.⁵ V trestnom práve mal oslobodený obžalovaný konkrétne k dispozícii osobitnú žalobu, po uplatnení ktorej musel žalobca zaplatiť ako pokutu desatinu z hodnoty pôvodného sporu (*iudicium calumniae decimae partis*).⁶ Takéto konanie sa pritom vždy spájalo aj s trestom infámie (*infamia*).⁷ Zároveň platilo, že keď bol obžalovaný v dôsledku krivého obvinenia odsúdený na smrť, žalobca sa musel zodpovedať podľa *lex Cornelia de sicariis a veneficiis* ako vrah.⁸ Právnicki Gaius a Paulus potom uvádzajú ako tresty *exsilium* (vyhnanstvo), *relegatio insulae* (vypovedanie na ostrov) a *ordinis amissio* (strata hodnosti), pričom Cicero († 43 pred Kr.) spomína i vypálenie písmena „K“ na čelo páchatel'a.⁹ Hlavným dôvodom týchto trestov bolo rozšírené pôsobenie tzv. profesionálnych žalobcov (*delatores*), ktorých služby boli využívané buď s cieľom zneškodniť politických nepriateľov, alebo znemožniť potrestanie skutočných páchatel'ov (zneužívajúc zásadu *ne bis in idem*).¹⁰

Už v období formulového procesu sa tak zaužívalo požadovať od žalobcu zloženie prísahy *de calumnia* o nevznesení krivého obvinenia. Hlavnú zásluhu na rozvoji tohto inštitútu mal s najväčšou pravdepodobnosťou prétor, ktorý za týmto účelom využil kompetencie svojho impéria (*imperium*).¹¹ Jeho hlavným cieľom bolo pritom zabezpečiť pravdovravnosť a dobromyseľnosť strán nielen strachom z bohov, ale taktiež hrozbou svetských sankcií.¹² Úprava tohto inštitútu sa však v zachovaných rímskoprávných prameňoch prvý raz objavuje až v *Lex Remia de calumniatoribus* z čias rímskej republiky (približne z roku 80 pred Kr.).¹³

⁵ Porov. Paul. D. 22,3,25. Bližšie k tejto problematike pozri STRACHAN-DAVIDSON, James Leigh, *Problems of the Roman Criminal Law*. Vol. 2, Oxford, 1912, s. 137–138 a TOMKINS, Frederick J., LEMON, William George, *The Commentaries of Gaius on the Roman Law*, London, 1869, s. 758.

⁶ Porov. Inst. Gai 4,175–176. Bližšie k tejto problematike pozri VERSTEEG, Russ, *The Essentials of Greek and Roman Law*, Durham, 2010, s. 128 a PERETIUS, Antonius, *Opera omnia*. Volumen primum, Roma, 1827, s. 199.

⁷ Porov. Pap. D. 50,2,6,3.

⁸ Porov. GREGOR, Martin, *Aplikácia Kornéliovho zákona o vrahoch a travičoch (lex Cornelia de sicariis et veneficiis)*, in: Právněhistorické studie, vol. 50/2020/1, Praha, s. 29n.

⁹ Porov. Gai D. 47,10,43; Sent. Paul. 1,5 a Cic., Rosc. Am. 20.

¹⁰ Bližšie k tejto problematike pozri WALTER, Ferdinand, *Geschichte des Römischen Rechts bis auf Justinian*. Zweiter Teil, Bonn, 1861, s. 526–528.

¹¹ Porov. ORTOLAN, Joseph-Louis-Elzéar, *The History of Roman Law*, London, 1871, s. 140n.

¹² Uvedené možno demonštrovať označovaním tohto inštitútu pojmi ako *sacramentum* alebo *religio*. Porov. KŘÍŽEK, Václav, *Křížkův slovník latinsko-český*, Praha, 1889, s. 332–333 a 646–647.

¹³ Porov. Pap. D. 22,5,13.

Takéto konania sa totiž značne rozšírili predovšetkým v tomto období, pričom kulminačný bod dosiahli v období raného principátu. Keďže už v tom čase boli trestané *extra ordinem*, s určitou neprekvapuje, že tento postup sa preniesol aj do kogničného procesu. Sudcovia sa i v tomto období prostredníctvom prísahy *de calumnia* usilovali chrániť nevinných pred nepodloženými žalobami, na základe čoho bežne nútili, okrem samotných procesných strán, prisahať aj ich zástupcov (*procuratores*).¹⁴

Vo všeobecnosti pritom platilo, že ak odmietol prisahať žalobca, strácal svoju kauzu v prospech žalovaného, zatiaľ čo v prípade neochoty zo strany žalovaného sa takéto správanie považovalo za priznanie vo veci samej.¹⁵ Ak by sa napokon dokázalo, že jedna zo strán prisahala falošne, musela popri ďalších sankciách zaplatiť aj procesné náklady.¹⁶ Táto prísaha sa však nemohla vymáhať ani v rímskom práve za každých okolností. Príkladom je zákaz jej požadovania od rodičov v spore s deťmi, respektíve patrónov v spore s prepustencami a pod.¹⁷

Opodstatnenosť a vhodnosť procesného používania prísahy *de calumnia* sa potvrdila i jej akceptovaním cisárom Justiniánom I. (527–565), ktorý ju za týmto účelom prevzal do svojej kodifikácie.¹⁸ Ten zároveň ustanovil, že každý žalobca musí prisahať priamo na evanjeliá a vyhlásiť, že svoje nároky uplatňuje v dobrej viere, súc presvedčený o podloženosti svojich tvrdení; žalovaný musel zase pred podaním námietok prisahať, že sa bráni v dobrej viere a robí tak len kvôli ochrane svojich legitímnych práv.¹⁹

¹⁴ Porov. Cod. Iust. 2,58,2,1. Toto opatrenie sa poväčšine zdôvodňovalo tým, že spor mohol prebehnúť aj v neprítomnosti žalovaného. Porov. REBRO, Karol, BLAHO, Peter, *Rímske právo*, Bratislava, 2010, s. 147.

¹⁵ Porov. Ulp. D. 12,2,34,9. Bližšie k tejto problematike pozri KASER, Max, HACKL, Karl, *Das römische Zivilprozessrecht*, München, 1996, s. 277–278.

¹⁶ Porov. Cod. Iust. 2,58,2,7 a 3,1,13,6.

¹⁷ Bližšie k tejto problematike pozri TOMKINS, Frederick J., *A Compendium of the Modern Roman Law*, London, 1870, s. 127 a PERETIUS, Antonius, *Opera...*, s. 200.

¹⁸ Porov. Nov. 49, c. 3 a Inst. Iust. 4,16. Bližšie k tejto problematike pozri BURDICK, W. L., *The Principles of Roman Law and Their Relation to Modern Law*, New York, 1938, s. 673.

¹⁹ Porov. Cod. Iust. 2,59,2pr. Procesné strany a ich zástupcovia boli navyše neskôr nútení prisahať, že sudcovi neposkytli žiadny dar s cieľom zabezpečiť si priaznivý rozsudok v spore. Porov. Cod. Iust. 7,49,1.

2. Stredoveké a novoveké kánonické právo

S ohľadom na celkové poňatie procesného práva za čias prvotnej Cirkvi, môžeme smelo predpokladať, že prísaha *de calumnia* bola prebraná z rímskeho práva prakticky ihneď a uplatňovala sa pri procesoch vedených pred zhromaždenou cirkevnou obcou, respektíve pred biskupom ako samosudcom, s ostatným klérom ako príseďiacimi. Uvedený záver možno odôvodniť nielen vtedajším bežným akceptovaním rímskoprávných inštitútov reflektujúcich prirodzené právo, ale tiež neskoršími debatami ohľadom jej ponímania ako inštitútu *iuris Divini* (aj v rovine pozitívneho Božieho práva).²⁰ Viaceré pramene dosvedčujú, že prísaha *de calumnia* sa v práve Katolíckej cirkvi odjakživa chápala ako prísazné potvrdenie viery sporovej strany v spravodlivosť celej kauzy. Jej zložením sa pritom dosvedčovalo, že žaloba nie je výsledkom právnických úskokov alebo zlomyseľnosti a *pro futuro* sa sľubovalo, že nebudú použité falošné dôkazy a nedôjde ani k spôsobovaniu zbytočných prieťahov v procese.²¹

V prvom rade sa tak jej použitím sledovalo eliminovanie nespravodlivosti a nedovolenie zneužívať verejné cirkevné authority k vydaniu nespravodlivého rozsudku, osobami sledujúcimi osobnú pomstu či ziskuchtivosť.²² I v kánonickom práve sa tak výraz *calumnia* spájal predovšetkým s podvodným konaním vedúcim k nespravodlivosti, falošnému obvineniu a vo všeobecnosti k akejkoľvek krivde spôsobenej vznesením krivej žaloby proti blížnemu.²³ Podobne ako v rímskom práve, túto príslahu skladali žalobca i žalovaný s tým, že žalobca najskôr vyhlásil, že nezačal spor s kalumnióznym duchom, ale s cieľom dosiahnuť spravodlivosť.

²⁰ Porov. Sigismundo Scaccia, *De iudiciis causarum civilium, criminalium, et haereticarum* 2,1,15.

²¹ Tento druh príisah sa tak netýkal len vecí minulých, ale i prítomných a, samozrejme, aj budúcich, teda ďalšieho konania v spore ako celku. Porov. Hostiensis, *Summa aurea ad X 1, De procur.*

²² Porov. Hostiensis, *Lectura ad X 3, De depos.* a *Lectura ad X 5, De aquisit.* a WERNHERUS, Ioannes Balthasarus, *Selectarum observationum forensium. Tomus III*, Ieana, 1749, s. 227. Celkom prirodzene, okrem samotnej škody spôsobenej druhej strane sa zdôrazňovala nevyhnutnosť zabránenia takémuto konaniu s argumentom pohľadania súdom. Porov. BURN, Richard, *Ecclesiastical Law. In Four Volumes. Vol. III*, London, 1842, s. 381. Osobitne sa pritom apelovalo, že slová prednesené na verejnom fóre nesmú byť za žiadnych okolností kalumniózne, keďže ide o kresťanské súdy a od kresťanov sa očakáva spravodlivé a poctivé konanie. Porov. Hostiensis, *Summa aurea ad X 5, De iniur.* a X 5,6,9.

²³ Porov. BERGERUS, Henricus, *Electa processus executivi, possessorii, provocatorii et matrimonialis*, Lipsia, 1705, s. 311 a SIPOS, Stephanus, *Enchiridion iuris canonici*, Pécs, 1931, s. 981.

Žalovaný potom prisahal, že žalobcovi neprotirečí pretože sa chce pričiť alebo popierať pravdu, ale kvôli tomu, lebo tá je na jeho strane.²⁴

Pokiaľ ide o details, pri jej skladaní sa deklarovala viera v spravodlivosť predloženej kauzy, nepopieranie pravdy, vedomé nepoužitie falošného dôkazu, nespôsobovanie podvodných prietahov a nedarovanie alebo nesľúbenie čohokoľvek kvôli dosiahnutiu víťazstva v spore.²⁵ Celkom prirodzene, výnimkou boli v tomto ohľade odmeny advokátom a iným osobám, ktoré zákon výslovne umožňoval odmeniť.²⁶ Všetky uvedené vyhlásenia sa, celkom prirodzene, ako to bolo v prípade všetkých druhov prísah, končili vzývaním Božieho mena a obyčajne tiež prisahaním na Evanjelium.²⁷

Pokiaľ ide o nevyhnutnosť skladania prísahy *de calumnia*, tá sa v kánonickom práve vo všeobecnosti predpokladala pri kauzách väčších a vážnejších (*maiores vel graviores*).²⁸ Jej výnimočnosť spočívala i v tom, že jej podstúpenie sa po rímsko-právnych vzoroch žiadalo pred zložením každého iného druhu prísah.²⁹ Konkrétne k tomu malo dôjsť po litiskontestácii, pred kompetentným sudcom, a to v poradí najskôr žalobca a potom žalovaný (obaja v prítomnosti protistrany).³⁰ Úplnou samozrejmosťou bolo používanie prísahy *de calumnia* nielen pri procesoch na prvej inštancii, ale tiež v rámci odvolacieho konania.³¹ Na druhej strane sa však v zásade nepredpokladalo jej skladanie po vynesení rozsudku.³²

Pápežské právo neskôr rozvinulo ustanovenia rímskych právnikov v tom zmysle, že k jej zloženiu bolo možné vyzvať počas samotného procesu kohokoľvek, o kom

²⁴ Porov. PERETIUS, Antonius, *Opera...*, s. 199. Neskoršie komentáre dokazujú, že do úvahy prichádzalo aj jej zloženie len jednou stranou z iniciatívy samotného sudcu. Vyzvaný však mohol reagovať výzvou protistrane, ktorá ju potom musela, v záujme zachovania si nádeje na úspech v kauze, zložiť taktiež. Porov. NISSEN, Adolphus, *De periuri in iureiurando litis decisorio conditio*, Lipsia, 1857, s. 27.

²⁵ Porov. DEL BENE, Thoma, *Tractatus de iuramento*, Lugdunum, 1679, s. 41 a 86.

²⁶ Porov. PERETIUS, Antonius, *Opera...*, s. 200.

²⁷ Porov. BRECHTUS, Georgius, *Tractatus de iuramento calumniae*, Argentoratum, 1617, s. 4–5 a BURN, Richard, *Ecclesiastical Law*, s. 16.

²⁸ Porov. Hostiensis, *Lectura ad X 1, De iur. calum.*

²⁹ Porov. Ulp D. 12,2,34,4.

³⁰ I z tohto pravidla sa pripúšťali viaceré výnimky. Porov. BERGERUS, Henricus, *Electa processus...*, s. 293 a WERNHERUS, Ioannes Balthasarus, *Selectarum...*, s. 330.

³¹ Porov. X 2,4,2.

³² Porov. DEL RE, Antonio, *Tractatus novus, perspicuus et absolutus de iuramento calumniae*, Osnabrugum, 1676, s. 101n a DEL BENE, Thoma, *Tractatus de iuramento*, s. 646.

sudca predpokladal, že koná zlomyseľne.³³ Na tomto základe ju poväčšine skladali svedkovia, ale i ďalší zúčastnení, u ktorých sa predpokladala možnosť ovplyvniť celkový výsledok v kauze.³⁴ I napriek značnej rigidnosti týchto ustanovení sa z nich za istých okolností pripúšťali určité výnimky, a to najmä v podobe oslobodenia strany od povinnosti jej podstúpenia v prípade existencie jednoznačných a nepochybniteľných listinných dôkazov v jej prospech.³⁵ Viaceré výnimky sa týkali tiež klerikov a nedospelých osôb (*impuberes*), pričom k jej zloženiu sa nevyzývali ani osoby nedôveryhodné, u ktorých sa automaticky predpokladala zlomyseľnosť (najmä usvedčení krivoprisažníci, kalumniátori a ďalšie infamované osoby).³⁶ Pokiaľ ide o čas, jej skladanie neprichádzalo do úvahy, tak, ako to bolo pri iných druhoch prisáh, počas nediel alebo cirkevných sviatkov.³⁷

Po rímskoprávných vzoroch sa aj v kánonickom práve zaužívalo skladať prisahu *de calumnia* nielen v súkromných, ale taktiež v trestných kauzách.³⁸ Klasickí kánonisti pritom konštatovali, že k jej zloženiu má dochádzať za každých okolností, s výnimkou obžalovaného, ktorému hrozí krvavý trest.³⁹ Ranonovekí kánonisti túto výnimku napokon rozšírili na každú trestnú kauzu, pričom jej podstúpenie sa za každých okolností žiadalo len v prípade existencie odôvodnenej zlej povesti (*fama*) voči obžalovanému, jasných indícií (*indicia*) alebo aspoň polovičného dôkazu (*probatio semiplena*), ktoré sa považovali za dostatočný základ pre súd k začatiu vyšetrovania.⁴⁰

Už v 13. storočí sa totiž vytvoril súbor alternatívnych štandardov, ktoré umožňovali prekonať, respektíve ospravedlniť dodržanie základného štandardu dvoch očitých svedkov alebo priznania obžalovaného potvrdeného a podporeného ďalšími

³³ Porov. X 3,23,3 a PERETIUS, Antonius, *Opera*..., s. 201.

³⁴ Porov. Hostiensis, *Lectura ad X 1, De elect. a Summa aurea ad X 1, De procur.*

³⁵ Porov. Hostiensis, *Lectura ad X 1, De probat.* a LEYSERUS, Augustinus, *Meditationes ad Pandectas quibus praecipua iuris capita ex antiquitate explicantur. Vol. III. et IV.*, Lipsia – Guelpherbytum, 1735, s. 993–994.

³⁶ Porov. SERAPHINIS, Seraphinus de, *De privilegiis juramentorum tractatus amplissimus*, Francofurtum, 1679, s. 689.

³⁷ Porov. DEL BENE, Thoma, *Tractatus de iuramento*, s. 44.

³⁸ Porov. PFOTENHAVERUS, Ernestus Fridericus, *Doctrina processus cum Germanici tum Saxonici reagit in usum praelectionum ordine systematico exposita*, Lipsia, 1827, s. 55.

³⁹ Porov. Hostiensis, *Summa aurea ad X 2, De iur. calum.*

⁴⁰ Porov. SERAPHINIS, Seraphinus de, *De privilegiis juramentorum*..., s. 51.

dôkazmi (*probatio plena*).⁴¹ Zároveň sa však akceptovalo, že je proti prirodzenému právu nútiť kohokoľvek prisahať vo veci tajného alebo neistého zločinu, prípadne sa priznávať a odhaľovať tak svoju skazenosť (*perniciem*) navonok.⁴² Už pápež Inocent III. (1198–1216) napokon v jednej zo svojich dekretálií konštatoval, že nik nemá byť nútený obžalovať samého seba, pričom uvedená premisa sa od toho času stala pevnou súčasťou trestného procesného práva.⁴³ Ak teda nebolo možné nútiť kohokoľvek k dokazovaniu vlastnej nevinu, do úvahy neprichádzalo ani skladanie prísahy jasne indikujúcej vinu obžalovaného a vedúcej k morálnej istote sudcu o nevyhnutnosti takúto osobu odsúdiť a potrestať.⁴⁴ Zohľadňujúc tieto závery, kánovníci zároveň zdôrazňovali nemožnosť obžalovať kohokoľvek v trestnej veci, pokiaľ u žalobcu existovalo čo i len najmenšie podozrenie z kalumnie.⁴⁵ Obdobne sa akceptovalo, že túto prísahu musí podstúpiť každý udavač (*denunciator*), pričom za iných okolností sa jeho udaniu nemohol prikladať žiadny význam.⁴⁶

Jednou z najdôležitejších otázok, s ktorými sa museli kánovníci vysporiadať bolo, či možno požadovať zloženie prísahy *de calumnia* po klerikoch, osobitne osobách v tret'om stupni posvätného rádu. Vo všeobecnosti sa totiž malo za to, že takáto norma spochybňuje ich dôveryhodnosť, a preto duchovných nie je vhodné k jej skladaniu nútiť.⁴⁷ Z toho dôvodu najskôr dve dekretálie pápeža Honorio II. (1124–1130) obmedzili rozsah, do ktorého ju mohli klerici skladať.⁴⁸ Z nich

⁴¹ Porov. DAMAŠKA, Mirjan, *Evaluation of Evidence. Pre-Modern and Modern Approaches*, Cambridge, 2019, s. 56–60 a 88–89. V zásade sa totiž k odsúdeniu páchateľa žiadali dôkazy „od poludňajšieho slnka jasnejšie“ (*luce meridiana clariores*). Porov. PERETIUS, Antonius, *Opera...*, s. 202. Z toho dôvodu sa *de facto* zodpovednosť za rozsudok presúvala principiálne na dvoch očitých svedkov. Cf. BRUNDAGE, James A., *Medieval Canon Law*, London, 1996, s. 93 a CONDORELLI, Orazio, *The Ius Decretalium and the Development of the Law of Succession in Medieval Europe. Some Examples from Denmark and Sweden (XII–XIII C.)*, in: DI RENZO VILLATA, Maria Gigliola (ed.), *Succession Law. Practice and Society in Europe across the Centuries*, Berlin, 2018, s. 135n.

⁴² Porov. DEL BENE, Thoma, *Tractatus de iuramento*, s. 85.

⁴³ Porov. X 2,20,37.

⁴⁴ Kánovnícká jurisprudencia pritom rozvinula princíp prezumpcie nevinu v 13. storočí nielen na argumentoch Svätého Písma, ale taktiež prirodzeného práva (*ius naturale*). Bližšie k tejto problematike pozri PENNINGTON, Kenneth, *Innocent Until Proven Guilty: The Origins of a Legal Maxim*, in: *The Jurist: Studies in Church Law and Ministry*, vol. 63/2003, Washington, DC, s. 106–124.

⁴⁵ Porov. Hostiensis, *Summa aurea ad X 4, De iur. calum.*

⁴⁶ Porov. Hostiensis, *Summa aurea ad X 5, De novi oper.*

⁴⁷ Porov. Hostiensis, *Lectura ad X 1, De elect.* a *Summa aurea ad X 2, De iur. calum.* a SERAPHINIS, Seraphinus de, *De privilegiis juramentorum...*, s. 55.

⁴⁸ Porov. X 2,7,1 a PERETIUS, Antonius, *Opera...*, s. 201.

vyplývalo, že biskupi nesmú prisahať *de calumnia* bez poradenia sa s rímskym veľkňazom, pričom ostatní klerici majú takéto konanie zakázané bez dovolenia ich predstaveného, pokiaľ by sa, samozrejme, nelitigovalo pred ním samotným.⁴⁹

Iné pramene zároveň zdôraznili, že neprichádza do úvahy, aby si klerici skladali túto prísahu medzi sebou navzájom.⁵⁰ Podobným spôsobom sa nahliadalo i na regulačných kanonikov a rehoľníkov, ktorým sa obdobne zakazovalo prisahať *de calumnia* bez výslovného súhlasu ich predstaveného.⁵¹ Napriek tomu sa v skutočnosti ukázalo, že dôležitosť prísah v rímsko-kánonickom procese prevážila, čo našlo svoje odzrkadlenie vo viacerých neskorších pápežských dekretáliách.⁵² Bonifác VIII. (1294–1303) tak napríklad konštatoval, že všetok klérus musí podstupovať prísahu *de calumnia*, keďže on sám uznáva jej užitočnosť v boji proti právnickým kľučkám a obchádzaní procesnoprávných pravidiel.⁵³

Odmietanie prísah klerikmi sa napokon neskôr riešilo procesným zastupovaním sa pred súdom prostredníctvom zástupcu (prokurátora). Za takýchto okolností potom neskladal prísahu duchovný, ale jeho procesný zástupca. Vo všeobecnosti sa napokon ustálilo, že prísaha sa po nich žiadala, ak sa sporili vo vlastnej kauze, nie však vo veci svojej cirkvi, keďže za tých okolností sa mali nechať zastupovať ekonómom (*oconomus*), ktorý za nich aj prisahal.⁵⁴ Rovnako skončil i zákaz používania prísahy *de calumnia* pri *causae spirituales*, pôvodne obdobne žiadaný pápežom Honoriom II.⁵⁵ Do tejto kategórie sa pritom zaraďovali prípady týkajúce sa cirkevných majetkov, desiatkov alebo iných duchovných záležitostí.⁵⁶ Z používania napokon vyšla i spomenutá norma požadujúca od biskupov k jej zloženiu súhlas

⁴⁹ Niektorí autori vnímajú tento zákaz ako istý relikv biblických napomenutí proti podstupovaniu prísah, čo napokon naznačuje i samotná dikcia dekretálie. Porov. Ex 20,7; Dt 5,11; Jer 44,26; Dt 6,10–23; Mt 26,63–64 a 5,34–37. Bližšie k tejto problematike pozri SILVING, Helen, *The Oath: I*, in: *Yale Law Journal*, vol. 68/1959/no. 7, s. 1336n a HIRZEL, Rudolf, *Der Eid: Ein Beitrag zu seiner Geschichte*, Leipzig, 1902, s. 110.

⁵⁰ Porov. Hostiensis, *Lectura ad X 1, De iur. calum.*

⁵¹ Porov. DEL BENE, Thoma, *Tractatus de iuramento*, s. 38.

⁵² Porov. X 2,7,5.

⁵³ Porov. VI 2,4,1.

⁵⁴ Porov. X 2,7,3–4 a DEL BENE, Thoma, *Tractatus de iuramento*, s. 32–33 a 44.

⁵⁵ Porov. BRECHTUS, Georgius, *Tractatus de iuramento calumniae*, s. 41n.

⁵⁶ Porov. X 2,7,2; Hostiensis, *Summa aurea ad X 4, Quae excep. a PERETIUS, Antonius, Opera...*, s. 201. Tento postoj zastal už pápež Lucius III. (1181–1185), ktorý požadoval neupúšťanie od prísahy *de calumnia* ani v duchovných kauzách kvôli vyjasneniu pravdy, a to bez ohľadu na existujúcu obyčaj v protiklade k zákonu. Uvedený záver potom potvrdil aj spomenutý pápež Bonifác VIII.

rímskeho biskupa.⁵⁷ Niektorí kánonisti ju napríklad odmietli s tvrdením, že dekrétalia bola zamýšľaná len voči biskupstvám v bezprostrednom susedstve Ríma.⁵⁸ Postupom času sa presadila aj požiadavka pápeža Gregora IX. (1227–1241), ktorý ustanovil, že ak sa biskup sporí sám a nie skrze zástupcu, môže prisahať.⁵⁹

Pokiaľ ide o samotnú možnosť zloženia tejto prísahy prostredníctvom zástupcu, samotné rímske právo ju, na rozdiel od kánonického práva, detailnejšie nerozpracovalo.⁶⁰ Kánonistické príručky poväčšine zdôrazňovali, že zastupujúci neprisaha vo všetkých prísazných aspektoch len v duchu zastupovaného, teda na jeho dušu (*in animam domini*), ale taktiež na seba samého.⁶¹ Osobitne sa malo totiž posudzovať, či zástupca neprezval mandát na zastupovanie skrze kalumniu.⁶² Z toho dôvodu sa skúmali i vnútorné postoje zástupcov vo vzťahu k prijatej kauze, čo sa prejavovalo v nevyhnutnosti ich vyhlásenia, že k nej pristupujú so všetkou starostlivosťou a v dobrej viere.⁶³ Zároveň museli sľúbiť, že ak by počas samotného procesu zistili čokoľvek podozrivé, čo budí dojem zlomyseľnosti zo strany mandanta (*mandans*), mandátu sa vzdajú.⁶⁴ Sudcovia však mali napriek tomu možnosť odmietnuť prísahu zástupcu a trvať na prisahaní zastupovaného.⁶⁵ Inštitút zastúpenia mohli popri klerikoch využívať aj laici, u ktorých sa predpokladalo jeho využitie najmä v náročnejších občianskoprávných (predovšetkým majetkových) kauzách.⁶⁶ Celkom prirodzene, táto možnosť sa predpokladala i pri zástupcoch právnických osôb.

Pokiaľ ide o samotných zástupcov, tí potrebovali osobitný mandát, v ktorom sa muselo navyše výslovne špecifikovať delegovanie na zloženie prísahy *de calum-*

zdôrazniac, že aj v týchto druhoch káz sa má urobiť všetko pre predchádzanie kalumnii. Porov. X 2,7,1–2 a 5.

⁵⁷ Porov. Glos. ord. ad X 2,7,1.

⁵⁸ Porov. HELMHOLZ, Richard H., *The Spirit of Classical Canon Law*, Athens – London, 2010, s. 154.

⁵⁹ Porov. X 2,7,7.

⁶⁰ Porov. DEL RE, Antonio, *Tractatus novus...*, s. 163n.

⁶¹ Porov. WERNHERUS, Ioannes Balthasarus, *Selectarum...*, s. 5.

⁶² Porov. SERAPHINIS, Seraphinus de, *De privilegiis juramentorum...*, s. 535.

⁶³ Porov. VI 2,4,3.

⁶⁴ Porov. PERETIUS, Antonius, *Opera...*, s. 200.

⁶⁵ Porov. LEYSERUS, Augustinus, *Meditationes ad Pandectas...*, s. 33.

⁶⁶ Porov. PERETIUS, Antonius, *Opera...*, s. 96.

nia.⁶⁷ Pri existencii všeobecného mandátu tak prisahanie v zásade do úvahy neprichádzalo. Výnimkou boli v tomto ohľade cirkevní zástupcovia disponujúci úradom, s ktorým sa zastupovanie cirkevnej právnickej osoby navonok prirodzene predpokladalo.⁶⁸ Po rímskoprávných vzoroch i kánónisti akceptovali, že za deti i maloletých majú prisahat' ich poručníci (*tutores*) a za márotnatných (*prodigi*) a zúrivých (*furioses*) ich opatrovníci (*curatores*).⁶⁹ Za istých okolností sa však z rozhodnutia sudcu tejto prísahy nemohli vyhnúť *puberes*, ktorí ju potom skladali na základe inštrukcií svojho poručníka.⁷⁰ Naopak, nenútili sa prisahat' dedičia v prípade kauzy začatej na súde ešte poručiťom, keďže sa malo za to, že tento druh prísah sa nerozširuje na ďalšie osoby. Prirodzene, iná by bola situácia, ak by poručiť pred smrťou prísahu zložil' nestihol.⁷¹

Kánónisti akceptovali inštitút prísahy *de calumnia* v rovine garancie pravdivosti len u osôb dôveryhodných, u ktorých bolo možné predpokladať, že im záleží na ich vlastnej duši, a preto sa boja krivoprisažníctva. Z toho dôvodu sa k jej skladaniu nepripúšťali v prvom rade krivoprisažníci a ďalšie infamované osoby, u ktorých sa kalumniózne konanie prezumovalo automaticky.⁷² Vo všeobecnosti sa totiž malo za to, že ak niekto spáchal nejaký druh zla, považuje sa pri rovnakom konaní za zlého i do budúcnosti.⁷³

V období stredoveku i počas väčšej časti novoveku sa zaužívalo, že prisahat' nemôže ani apostata, a to nielen na cirkevnom, ale aj na svetskom fóre.⁷⁴ Podobne sa nahliadalo aj na heretikov, židov a tých, ktorí vykonávali nepoctivé povolania ako prostitútky, pasáci či vydržiavané ženy.⁷⁵ Na druhej strane sa v kánónistike

⁶⁷ Porov. VI 2,4,3; DEL BENE, Thoma, *Tractatus de iuramento*, s. 642 a SERAPHINIS, Seraphinus de, *De privilegiis juramentorum...*, s. 531 a 533–535.

⁶⁸ Porov. Hostiensis, *Lectura ad X 1, De iur. calum.*

⁶⁹ Porov. PERETIUS, Antonius, *Opera...*, s. 200.

⁷⁰ Porov. Hostiensis, *Summa aurea ad X 2, De iur. calum.* a WERNHERUS, Ioannes Balthasarus, *Selectarium...*, s. 5 a 39.

⁷¹ Porov. Hostiensis, *Summa aurea ad X 2, De iur. calum.* a LEYSERUS, Augustinus, *Meditationes ad Pandectas...*, s. 49–50.

⁷² Porov. BERGERUS, Henricus, *Electa processus...*, s. 245.

⁷³ Porov. DEL BENE, Thoma, *Tractatus de iuramento*, s. 33 a 590.

⁷⁴ Porov. Hostiensis, *Lectura ad X 1, De iur. calum.*

⁷⁵ Porov. MCGINN, Thoma A. J., *Prostitution, Sexuality and the Law in Ancient Rome*, Oxford, 1998, s. 65n. Pokiaľ išlo o židov, vo všeobecnosti sa malo za to, že nemôžu byť zviazaní prísahou, a to ani *de calumnia*, keďže na kresťanských fórach sa vždy prisahalo na Evanjeliá. Niektoré

akceptovala istá kategória osôb, ktoré sa automaticky považovali za dôveryhodné, a preto nemuseli podstupovať ani prísahu *de calumnia*. Z nich možno, analogicky k rímskemu právu, spomenúť najmä rodičov v sporoch s deťmi alebo patrónov sporiacich sa so svojimi chránencami.⁷⁶

Kánonisti sa osobitne zaoberali aj dohodou medzi stranami, ktorou by zloženie tohto druhu prísah vylúčili, pričom takéto konanie výslovne zakázali ako príležitosť na hriech.⁷⁷ Napriek tomu sa však kánonistika napokon priklonila k záveru, že ak ju procesne nevymohol sudca alebo sa od nej z nejakých dôvodov mlčky upustilo, nespôsobuje to neplatnosť procesu, ani rozsudku.⁷⁸ Vo všeobecnosti sa totiž akceptovalo, že takéto nulita v zásade pramení len v troch procesných vadách, konkrétne predvolania, jurisdikcie alebo mandátu. Tento záver bol napokon akceptovaný i prostredníctvom *stylus Romanae curiae*.⁷⁹ Iná však bola situácia, ak bola táto prísaha súdom vyžiadaná a nedošlo k jej poskytnutiu, respektíve v procesoch, pri ktorých jej zloženie požadovalo priamo právo. Ak by sudca napriek tomu pristúpil k vyneseniu rozsudku, ten bol nulitný, podobne, ako samotný proces.⁸⁰

Ako sme už naznačili, s prísahou *de calumnia* sa odjakživa spájali i viaceré tresty, a to či už pri jej odmietnutí alebo zložení a dodatočnom dokázaní kalumniozneho konania.⁸¹ V súlade s rímskoprávnymi vzormi sa tak malo v prvom rade za to, že ak ju bezdôvodne odmietal zložiť žalobca, jeho žaloba bola súdom automaticky zamietnutá z dôvodu nepoctivého konania.⁸² Ak takto konal žalovaný, ponímal sa za toho, kto sa priznal (*pro confesso*) a bol riadne odsúdený (*pro convicto*).⁸³ Osobitne sa pritom zdôrazňovalo, že žalobca či žalovaný nie sú v tomto prípade

príručky im však dovoľovali prisahať na knihy Starého Zákona. Bližšie k tejto problematike pozri SERAPHINIS, Seraphinus de, *De privilegiis juramentorum...*, s. 331 a 553–554.

⁷⁶ Porov. DEL RE, Antonio, *Tractatus novus...*, s. 198n.

⁷⁷ Porov. DEL BENE, Thoma, *Tractatus de iuramento*, s. 40–41.

⁷⁸ Porov. SERAPHINIS, Seraphinus de, *De privilegiis juramentorum...*, s. 472 a 538 a VI 2,4,1.

⁷⁹ Porov. DEL BENE, Thoma, *Tractatus de iuramento*, s. 642.

⁸⁰ Právo však predpokladalo možnosť sanovania takejto nulity, a to v prípade, ak k jej zloženiu došlo dodatočne a na tej istej inštancii. I napriek dôležitosti tohto druhu prísah sa tak v zásade akceptovalo, že nejde o inštitút pre spor absolútne dôležitý a podstatný. Porov. DEL BENE, Thoma, *Tractatus de iuramento*, s. 646 a 671.

⁸¹ Niektorí kánonisti napríklad pripúšťali v prípade takéhoto konania zo strany biskupa jeho zbavenie úradu (*privatio*). Porov. Hostiensis, *Summa aurea ad X 5, De haeret*.

⁸² Porov. PERETIUS, Antonius, *Opera...*, s. 202 a 337.

⁸³ Porov. X 2,7,7 a Hostiensis, *Summa aurea ad X 2, De iur. calum.*

odsúdený *ipso iure*, ale súd má pristúpiť k vyneseniu rozsudku.⁸⁴ Ako dôvod potrestania sa uvádzalo nepriame potvrdenie kalumniozného konania, ku ktorému navyše došlo na verejnom fóre.⁸⁵ Napriek tomu však existovali okolnosti, keď súd nemohol postupovať takýmto spôsobom, ale musel kauzu rozhodnúť, a to najmä vtedy, ak išlo o kauzy, ktoré bolo nevyhnutné rozhodnúť, alebo kauzy ponímané ako privilegované. V tomto ohľade uvádzali kánonistické príručky predovšetkým duchovné kauzy, týkajúce sa benefícií a patronátneho práva.⁸⁶

Pokiaľ ide o prísnosť trestov, najprísnejšie boli určené pre usvedčených krivoprísazníkov, a to kvôli odstrašeniu ďalších potenciálnych páchatel'ov. Malo sa totiž za to, že páchatel' na seba svojim konaním privoláva nielen Božský trest, ale má byť príkladne potrestaný i časnými sankciami (automaticky *infamia*).⁸⁷ Keďže s predmetným deliktom sa spájali i majetkové škody, kánonisti požadovali ich plnú úhradu krivoprísazníkmi, ktorých mal sudca po rímskoprávných vzoroch odsúdiť minimálne na *duplum*.⁸⁸ Popri trestoch sa však s prísahou *de calumnia* v kánonistike odjakživa spájali i viaceré výhody. Z nich možno spomenúť predovšetkým možnosť oslobodenia od platenia nákladov súdneho sporu, ktorú akceptovali takmer všetky príručky.⁸⁹ V zásade sa totiž malo za to, že ak sa niekto dobromyseľne spori vo svojej kauze, nemal by znášať náklady sporu, a to i napriek rozhodnutiu súdu pre neho nepriaznivého, keďže čestným osobám sa má vychádzať v ústrety.⁹⁰ Náklady však mal znášať litigujúci s kalumniozným úmyslom, ktorý sa prezumoval už u osoby neochotnej túto prísahu podstúpiť.⁹¹ Jedinou výnimkou, pri ktorej ich nebolo možné odpustiť, boli napokon náklady medzi stranami dohodnuté.⁹²

⁸⁴ Porov. PERETIUS, Antonius, *Opera*..., s. 202.

⁸⁵ Porov. Hostiensis, *Lectura ad X 1, De dolo*; SERAPHINIS, Seraphinus de, *De privilegiis juramentorum*..., s. 689 a BURN, Richard, *Ecclesiastical Law*, s. 16.

⁸⁶ Porov. PERETIUS, Antonius, *Opera*..., s. 202.

⁸⁷ Porov. SERAPHINIS, Seraphinus de, *De privilegiis juramentorum*..., s. 49 a 54.

⁸⁸ Porov. PFOTENHAVERUS, Ernestus Fridericus, *Doctrina processus cum Germanici*..., s. 53.

⁸⁹ Porov. DEL RE, Antonio, *Tractatus novus*..., s. 190n. Za iných okolností v zásade platilo, že porazená strana sa odsúdila na úhradu nákladov víťaza v spore, s výnimkou situácie, keď sa rozsudok vynášal pre ospravedlnené nedostavenie sa strany na pojednávanie. Porov. SERAPHINIS, Seraphinus de, *De privilegiis juramentorum*..., s. 49 a 689 a X 5,37,4.

⁹⁰ Porov. BERGERUS, Henricus, *Electa processus*..., s. 388.

⁹¹ Predmetné privilégium sa akceptovalo dokonca i pri dohodnutej kontumácii. Porov. SERAPHINIS, Seraphinus de, *De privilegiis juramentorum*..., s. 49–50.

⁹² *Ibid.* s. 49 a 54.

Záver

V celkovom hodnotení prísahy *de calumnia* sa väčšina romanistov i kánonistov zhodne v závere, že jeho najväčším pozitívom bolo predovšetkým stabilizovanie dôvery medzi stranami, upriamenie ich pozornosti na hľadanie objektívnej pravdy, ako aj prehĺbenie viery verejnosti v opodstatnenosť vedenia konkrétneho procesu i dôvery v úradníkov zastupujúcich verejnú autoritu.⁹³

Z pohľadu na súčasné právo je zrejmé, že problémy, ktoré boli v minulosti riešené prostredníctvom tohto inštitútu, pretrvávajú dodnes. Zjavným príkladom sú najmä rôzne priet'ahy v súdnom konaní vyvolávané procesnými krokmi strán len s cieľom oddialiť procesné úkony, respektíve ich spomaliť, sledujúc vlastný prospech na úkor snahy o dosiahnutie pravdy. Uvedené pritom prispieva k strate dôvery verejnosti v dosiahnutie spravodlivosti prostredníctvom zachovania riadneho súdneho procesu, čo zase vedie k ďalšiemu prehlbovaniu nedôvery vo verejnú autoritu a štát.

V minulosti však základný *ordo iudiciarius* predpokladal v zásade tento postup: predvolanie strán; *litis contestatio*; prísaha *de calumnia*; riadne šetrenie okolností prípadu za zachovania všetkých pravidiel rímsko-kánonického procesu; vydanie rozsudku kompetentným sudcom na vhodnom mieste a vo vhodnom čase; riadne zdokumentovania celého procesu.⁹⁴ Najmä zaradenie tohto druhu prísah k základným procesným krokom jasne dokazuje, že o jej účinnosti a opodstatnenosti sa v minulosti vôbec nepochybovalo. Uvedené je zrejmé napríklad aj zo skutočnosti, že ako jediný z inštitútov používaných aj v súkromnoprávných kauzách si zaslúžila osobitný titul v prvých dvoch kánonickoprávnych úradných a exkluzívnych zbierkach.⁹⁵ Jej objektívnu dôležitosť možno napokon opätovne ilustrovať i jej zvažovaním v kontexte inštitútu prirodzeného či priamo pozitívneho Božieho práva.⁹⁶ V tomto prípade sa pritom najčastejšie uvažovalo o recepcii prirodzenoprávneho inštitútu, ktorého premisy prirodzeným svetlom rozumu spoznali a potom deklarovali už starovekí rímski právnici.⁹⁷ Kánonisti nevyhnutnosť jej

⁹³ Porov. OVALLE FAUNDEZ, Anna Inés, *Iusiurandum calumniaeio garantia de corrección procesal en el juicio civil en el derecho romano*, in: Revista Chilena de Historia del Derecho, vol. 16/1990, Santiago de Chile, s. 24–25.

⁹⁴ Porov. Hostiensis, *Summa aurea ad X 2, De sent.*

⁹⁵ Porov. X 2,7,1–7 a VI 24,1–3.

⁹⁶ Porov. HELMHOLZ, Richard H., *The Spirit of Classical Canon Law*, s. 153.

⁹⁷ Porov. Sigismundo Scaccia, *De iudiciis causarum...*, 2,1,15. Jeden z komentárov v tomto kontexte konštatoval, že už rímske právo požadovalo, aby sa prísaha *de calumnia* žiadala pri tých kauzách,

podstupovania požadovali s argumentom, že zatiaľ čo Boh nie je kalumniozny, človek má k tomuto zlu z dôvodu vlastnej krehkosti veľmi blízko.⁹⁸ Prirodzená *ratio* je však zrejmá z vhodnosti nastavenia tohto inštitútu, čo sa prejavovalo napríklad vo viacerých obmedzeniach jeho používania v trestných kauzách.⁹⁹

I keď historické či platné kodifikované právo tento druh prísahy v riadnych procesoch nepozná, jej aplikovanie zostalo zachované pri kauzách najdôležitejších, teda tých, ktoré smerujú k beatifikácii, respektíve kanonizácii Božích služobníkov.¹⁰⁰ Pokiaľ ide o ostatné procesy, možno predpokladať, že prísaha *de calumnia* bola pohltená prísahou *de veritate dicenda*, s ktorou sa v histórii poväčšine spájala.¹⁰¹ Za týchto okolností sa však kladú oveľa väčšie nároky na osobu sudcu, ktorý musí prirodzene zvažovať jednotlivé procesné kroky tak, aby sa mu podarilo prípadnú kalumniu skrze prísahu *de veritate dicenda* odhaliť.

Resumé

Prísaha *de calumnia* zastávala počas histórie procesného práva jedno z najdôležitejších miest, a to v rámci systému ako sekulárneho, tak aj kanonického práva. Jej hlavným cieľom bolo predovšetkým dokázať dobromyseľnosť procesnej strany vo vzťahu k prejednávanej kauze. Hlavným cieľom článku je poukázať na vymedzenie tohto druhu prísah v stredovekých a novovekých kánonistických príručkách vrátane spôsobov ich procesnej aplikácie na vtedajších súdoch.

pri ktorých hrozí, že bude zbožnosť urazená. Porov. NISSEN, Adolphus, *De periuri...*, s. 28. Na priamu otázku, či sa táto prísaha nachádza vo Svätom Písme (v zmysle pozitívneho Božieho práva) však kánonisti napokon odpovedali záporne. Porov. Hostiensis, *Summa aurea ad X 5, De sent. excom. a DEL RE, Antonio, Tractatus novus...*, s. 12n.

⁹⁸ Porov. Hostiensis, *Summa aurea ad X 2, De iur. calum. a PERETIUS, Antonius, Opera...*, s. 201.

⁹⁹ Porov. LEYSERUS, Augustinus, *Meditationes ad Pandectas...*, s. 130.

¹⁰⁰ Porov. HENNER, Kamil, *Základy práva kanonického*. Část druhá. Právo platné. Sešit čtvrtý, Praha, 1922, s. 363. Súčasťou Kódexu kánonického práva z roku 1917 bolo i kanonizačné právo, a preto odkaz na tento druh prísah nachádzame priamo v jeho texte. Porov. can. 2037 § 4 CIC/1917. I keď v platnom Kódexe sa prísaha *de calumnia* nespomína vôbec, v historickom kontexte ju možno vidieť v mimokódexovom kanonizačnom práve, konkrétne v prísaha postulátora sľubujúceho, že bude konať poctivo, nebude ovplyvňovať svedkov, ani účelovo predlžovať kauzu a zrieka sa akéhokoľvek podvodu a nepoctivosti. Bližšie k tejto problematike pozri MISZTAL, Henryk, *Kanonizační právo podle zákonodarství Jana Pavla II.*, Olomouc, 2002, s. 100, 170, 251, 275 a 300.

¹⁰¹ Porov. Hostiensis, *Summa aurea ad X 2, De cont. a DEL BENE, Thoma, Tractatus de iuramento*, s. 646.

Summary

The Oath *de calumnia* in Mediaeval and Modern Canonist Procedural Manuals

During the history of procedural law the oath *de calumnia* has occupied one of the most important places, both within the system of secular and canon law. Its primary aim was, above all, to prove the good faith of the litigant with regard to the case being heard. The main purpose of the article is to highlight the definition of these kinds of oaths in mediaeval and modern canonist manuals, including ways of their procedural application in the courts of the time.

Kľúčové slová: kánonické právo, rímske právo, procesné právo, prísaha *de calumnia*, rímsko-kánonický proces, dobromyseľnosť, súkromné a verejné právo, procesné uplatňovanie

Keywords: canon law, Roman law, procedural law, oath *de calumnia*, Roman-canonical procedure, good faith, private and public law, procedural application

Author

Prof. JUDr. Mgr. Vojtech Vladár, PhD. pôsobí na Katedre rímskeho a cirkevného práva na Právnickej fakulte Trnavskej univerzity v Trnave a na Katedre rímskeho práva, kánonického a cirkevného práva na Právnickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Vyštudoval právo na Právnickej fakulte Trnavskej univerzity v Trnave a klasické jazyky na Filozofickej fakulte Trnavskej univerzity v Trnave. Odborne sa venuje kánonickému právu, dejinám cirkevného práva, konfesnému právu, rímskemu právu a klasickej filológii.

Author

Professor JUDr. Mgr. Vojtech Vladár, PhD., works at the Department of Roman and Church Law of the Faculty of Law, Trnava University in Trnava and the Department of Roman Law, Canon Law and Church Law of the Faculty of Law, Comenius University in Bratislava. He graduated from the Faculty of Law, Trnava University in Trnava as well as in Classic Languages at the Faculty of Arts at the same university. He specialises in canon law, the history of church law, religion law, Roman law and classical philology.

Kontakt

prof. JUDr. Mgr. Vojtech Vladár, PhD.

Trnavská univerzita v Trnave

Právnická fakulta

Katedra rímskeho a cirkevného práva

Hornopotočná 23

918 43 Trnava

Slovakia

e-mail: vojtech.vladar@truni.sk